

РЕЦЕНЗИЯ
ОТ
ПРОФ. Д-Р ЕМИЛИЯ КОНСТАНТИНОВА АНГЕЛОВА -
ПЕТКОВА

ЧЛЕН НА НАУЧНО ЖУРИ В ПРОЦЕДУРА ЗА ДОКТОР НА
НАУКИТЕ, НАПРАВЛЕНИЕ 8. ИЗКУСТВО, ПРОФЕСИОНАЛНО
НАПРАВЛЕНИЕ 8.4 ТЕАТРАЛНО И ФИЛМОВО ИЗКУСТВО, ОБЯВЕН
ОТ ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ И
ПУБЛИКУВАН В ДВ. ОТ 5.7.2019 Г.

ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА НА ПРОФ. Д-Р МИРОСЛАВА КОРТЕНСКА
НА ТЕМА:

П.К. ЯВОРОВ – РАЗШИРЯВАНЕ НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОО
МУ НАСЛЕДСТВО – ДРАМАТУРГИЯ, КРИТИКА, ПРЕВОДИ,
ТЕАТРАЛНА ДЕЙНОСТ

Професор д-р Мирослава Кортенска е от онази категория научни изследователи и ТВОРЦИ, които са включили цялата си енергия, знания, интереси в търсене и разкриване на нови, все още неизследвани области в българската култура и преди всичко, в областта на театъра и театралните дейци.

I. Родена на 05.11.1953 г. в Пловдив. В периода 1971 – 1976 г. тя е студентка в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, специалност „Театрознание и театрална критика“. Това определя и нейният научен и творчески път в изследване и анализиране на театралните процеси; в издирване на нови факти и доказателства за живота и творчеството на знакови фигури и явления, бележили

пътя на промяната към модернизация и европеизирането на българската култура след освобождението.

Всички нейни изследвания са в посока на доказване необходимостта от изграждане на една „нова публична среда с нов цивилизационен ориентир, с нов ракурс и ценности“ в следосвобожденска България.

Резултат от нейните търсения е докторската ѝ дисертация на тема: „КУЛТУРНАТА МИСИЯ НА КРЪГА „МИСЪЛ“, с която ѝ бе присъдена образователна и научна степен „ДОКТОР“ – НАТФИЗ, София 1988 г.

През 2012 г. става ДОЦЕНТ по „История на театъра“, а на 08.10.2012 г. е удостоена с научно звание „ПРОФЕСОР“ по „История и теория на театъра“ в ЮЗУ „Н. Рилски“, Благоевград.

Творческата биография на проф. д-р Мирослава Кортенска е изключително богата и многостранна и трудно може да се вмести в една рецензия. Тя се явява и като публицист, медиен коментатор, водеща и автор на много телевизионни и радиопредавания, участва в редица социални дейности, където проявява забележителни организационни качества. Участва в множество комисии, журита, творчески проекти и др. Това е един учен, за който българският театър и неговото развитие винаги са били приоритет. Именно в тази сфера проф. Кортенска се изявява като един от продуктивните и сериозни изследователи – теоретици на българския театър. Тя има много сериозен принос в изследването дейността на литературно-художествения кръг „МИСЪЛ“, който е един от моторите, задвижващ „машината на новото време“, обърнати към модерното, космополитното, европеизирането на българската култура и театър в следосвобожденска България. Тези процеси не остават извън полезрението на Кортенска, която ги отразява в студията „ПЪТЯ КЪМ ЕВРОПА ИЛИ ЗА КУЛТУРНАТА МИСИЯ НА КРЪГА „МИСЪЛ“ – БАН, 2014 г.

Изследването на дейността на кръга „МИСЪЛ“ обяснява и интересът ѝ към П.К. Яворов, една от знаковите фигури в този интелектуален кръг. Кортенска почти фанатично се втурва към тази сложна творческа личност, с амбицията да открие неизследвани страни от неговото творческо присъствие в културния живот на страната ни. Не случайно, тя определя

неговата дейност като „мисионерство в съчетание с модернизирани на българската културна среда“. Това обяснява и големият брой публикации, които Кортенска посвещава на Яворов от този период: „П.К. Яворов – разширяване на приносите му в културната история“ 2015 г. „Яворов като модернист“, сп. „НАУКА“, кн. 6, 2015 г. и т.н.

II. През 2016 г. излиза книгата „Яворов и театъра / драматургия, критика, театрална дейност“, изд. „Захари Стоянов“. Това е най-завършения и приносен труд на проф. д-р Мирослава Кортенска, посветен на великия поет. **ТОВА Е И ОСНОВНОТО НАУЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ, С КОЕТО ТЯ КАНДИДАТСТВА В КОНКУРСА ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА НАУЧНО ЗВАНИЕ „ДОКТОР НА НАУКИТЕ“** в област Висше образование⁸. Изкуства и професионално направление 8.4 Театрално и филмово изкуство.

Представения за разглеждане труд, посветен изцяло на **ДЕЙНОСТТА НА ЯВОРОВ В ТЕАТЪРА**, е сериозен ПРИНОС в науката за театър, преди всичко с факта, че той е представен в един по-широк аспект, от това да бъде разглеждан единствено като гениален поет, като поборник или с пикантни щрихи от неговия личен живот.

В случая, голямата заслуга на авторката е именно в това, че ни представя Яворов като **ЕДИН ОТ СТРОИТЕЛИТЕ НА ЦИВИЛИЗОВАНА БЪЛГАРИЯ!**“ Чрез това изследване тя разкрива нови щрихи, свързани с тази значима за българската култура фигура в началото на ХХ век. Кортенска се фокусира върху присъствието му като Артистичен секретар и драматург в Народния театър. С това, тя го представя в един нов ракурс, окачествявайки го като **„ЕМБЛЕМА НА БЪЛГАРСКИЯ КУЛТУРЕН НАПРЕДЪК“** В ПЪРВАТА ПОЛОВИНА НА ХХ ВЕК!“

В своя научен път, Кортенска си поставя много висока цел: **„РАЗШИРЯВАНЕ НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО НА П.К. ЯВОРОВ**. Тя успява да постигне забележителен резултат, като се концентрира върху дейността на поета в сферата на драмата, театралната критика, превода, режисурата. това са новаторски търсения и находки, тъй като тази страна на Яворовата личност е почти неизследвана, като че

ли стои в страни от интереса към нея. Ето защо, оценявам високо работата на авторката и смятам това усилие за неocenim принос!

Книгата има стойност и от факта, че е отделено сериозно място на културните процеси и промени в началото на ХХ век, което дообогатява представите за всеобщия подем на нова България и дейността на редица значими фигури, изиграли знакова роля в културното ни развитие, като П. Славейков, д-р Кръстев, И. Шишманов и др. , и разбира се П.К. Яворов, свързан „органично с кръга „Мисъл“. Не случайно една от книгите, с които Кортенска кандидатства е посветена именно на дейността на кръга „Мисъл“ : „ ПЪТЯТ КЪМ ЕВРОПА ИЛИ ЗА КУЛТУРНАТА МИСИЯ НА КРЪГА „МИСЪЛ“, БАН, 2014 г. Може да се каже, че това е основата, върху която тя гради следващите си изследвания.

Най-сериозен принос в научните изследвания на проф. Кортенска представлява книгата „ЯВОРОВ И ТЕАТЪРЪТ“, изд. „З. Стоянов“, 2016 г. В нея е фокусирано вниманието върху дейността на една от най-забележителните фигури от началото на века, като авторката успява да постигне поставената си изследователска задача, а именно: „ДА РАЗШИРИ КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО НА ЯВОРОВ, В СФЕРАТА НА ТЕАТЪРА“, с което да докаже безспорния му принос – „МИСИОНЕРСТВО В СЪЧЕТАНИЕ С МОДЕРНИЗИРАНЕ НА БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРНА СРЕДА.“ Пред нас се разкрива един малко познат Яворов, обърнат към новото, което нахлува от Европа и в същото време – радетел за запазване на българската книжовна реч, звучаща от сцената на националният ни театър.

Кортенска определя Яворов като „Надежда на новата българска култура“ (според немирович – Данченко), който се посвещава изцяло да работи за културния просперитет и европеизиране на българската култура и по-конкретно - българският театър. Тук е и голямата заслуга на проф. Кортенска!

Тя задълбочава своите културни интереси и търсения в малко познати страни от живота и дейността на Яворов. ЗА ПЪРВИ ПЪТ СЕ ОТДЕЛЯ СЕРИОЗНО ВНИМАНИЕ ВЪРХУ ПРИСЪСТВИЕТО МУ В ТЕАТРАЛНИЯ ЖИВОТ НА СТОЛИЦАТА и неговия принос в изграждането на една от най-

важните институции в България – Народния театър, духовен крепител на националната ни идентичност, език и култура.

Изследването е конструирано в четири основни глави:

ПЪРВА ГЛАВА е озаглавена „ЯВОРОВ – ДРАМАТУРГ“

ВТОРА ГЛАВА: „ЯВОРОВ В НАРОДНИЯ ТЕАТЪР (05.08.1908 г. – 30.01.1914 г.

ТРЕТА ГЛАВА: „ТЕАТРАЛНАТА КРИТИКА НА ЯВОРОВ“

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА: „ТЕАТРАЛНИЯ ЛЕТОПИС НА ЯВОРОВ“

Следват приложения: 1. „Протоколна книга 744 на артистическия комитет на Народния театър“. 2. „Яворов на сцената на Народния театър“.

Всяка от тези части би могла да се разглежда самостоятелно и да бъде обособена като отделна студия, внасяйки свой специфичен принос в разширяването на познанията за личността и културната дейност на Яворов от този период.

Значимостта на изследването е преди всичко в това, че авторката посочва нови факти и открития. Тя публикува малко известни данни, разкриващи ни Яворов като театрал. ЗА ПЪРВИ ПЪТ в театралната ни летопис му е отделено, полагащото му се място и неговите заслуги в реформирането на театъра ни след освобождението, не само като автор на едни от знаковите пиеси в този период, но и като драматург в качеството си на артистичен секретар, преводач, проводник и популяризатор на западноевропейската и руска драматургия и т.н.

Чрез това изследване авторката дава публичност на множество нови факти и прави задълбочен анализ на дейността му от последния период на живота му, свързан с театъра и драматургията. Тя ни разкрива „битката“ на Яворов за налагане на художествени критерии в театъра, за чиста българска реч от сцената. Като легенда се говори за неговите ТАБЛИЦИ ПО ПРАВОГОВОР – публикувани за първи път от проф. Кортенска в книгата!

Акцентът на научното изследване е във втората глава: „ЯВОРОВ В НАРОДНИЯ ТЕАТЪР“. Тук са изложени схващанията му за огромната роля на драматургията в театъра, с оглед определянето на художествения облик на тази културна институция. Неговата основна мисия (на Яворов), казва авторката, е да издигне професионалното и художествено ниво

на Българския Народен театър. Кортенска разглежда и големият административен талант на Яворов. Забележителни са и реформаторските му усилия и високи критерии, които днес са пренебрегвани много често, а именно, че „ИЗКУСТВОТО И ТВОРЦИТЕ ТРЯБВА ДА ПОЕМАТ ВЪРХУ СЕБЕ СИ ОБЩЕСТВЕНАТА ОТГОВОРНОСТ ЗА ХУДОЖЕСТВЕННОТО ЛИЦЕ НА ТЕАТРАЛНАТА СЦЕНА, ТЕ ТРЯБВА ДА ДАВАТ НОВ ТОН НА ВКУСА В ЗРИТЕЛНАТА ЗАЛА ИЛИ НА КРАТКО - НЕ ПУБЛИКАТА ДА ДИКТУВА ПРОЯВИТЕ НА СЦЕНАТА, СЦЕНАТА ДА ФОРМИРА СВОЯТА ПУБЛИКА“.

В трета глава: „ТЕАТРАЛНАТА КРИТИКА НА ЯВОРОВ“ авторката разглежда една почти неизследвана страна от културното наследство на поета. Като артистичен секретар и драматург той живее с проблемите на театъра и драмата като полага усилия за популяризирането на български, руски и западноевропейски автори. Той издига критерия за художественост както на драмата, така и на нейната театрална интерпретация. Кортенска не пропуска факта, че Яворов е творческата връзка в кръга „Мисъл“ между литературната критика и статиите, посветени на театъра.

Значим принос в разширяването на културно-историческото наследство на Яворов представлява „ТЕАТРАЛНИЯ ЛЕТОПИС НА ЯВОРОВ“, което е и ЧЕТВЪРТА ГЛАВА от разглеждания труд. Това е историко-хронологическо изследване на ТЕАТРАЛНИЯ щрих в неговата биография – летопис на живота и творчеството му. Авторката в случая се доверява на сериозното изследване на ГАНКА НАЙДЕНОВА – СТОИЛОВА. Тази част от труда е много съществена, тъй като е подкрепена с конкретни факти и документи и дообогатява представите ни за един от ГОЛЕМИТЕ ИНТЕЛЕКТУАЛЦИ на новото време – личност, обществено значима, която с високите си критерии в търсене на цивилизационни промени се очертава като личност, отворена към новия свят, за която Папа Йоан II (Войтила), известен като голям полски интелектуалец и театрал, в една компания от артисти в гр. Краков, когато разбира, че в компанията има българин възкликва: „А, България! Вие имате двама изключителни интелектуалци и поети на европейско ниво – Кирил Христов и Яворов!“

Изследването на проф. Кортенска съдържа приложения, които са безспорно доказателство за трайната връзка на Яворов с дейността на Народния театър. Това са „Протоколна книга на Артистичния комитет на Народния театър 1909 – 1913 г.“, в която като артистичен секретар Яворов е описвал цялата дейност на театъра, обсъждана от този ръководен орган. Фактически протоколите отразяват цялата дейност – административна и творческа на театъра от този период. **ЗАСЛУГАТА НА ПРОФ. КОРТЕНСКА В СЛУЧАЯ Е, ЧЕ ТЯ ГИ ОТКРИВА И ПУБЛИКУВА ЗА ПЪРВИ ПЪТ В ИСТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКИЯ ТЕАТЪР!** За първи път стават публично достояние! Чрез тях още веднъж се потвърждава голямата роля на Яворов в театралния живот на България в началото на ХХ век.

Другото приложение – „**ЯВОРОВ НА СЦЕНАТА НА НАРОДНИЯ ТЕАТЪР**“ се отнася до постановките на Яворовите пиеси: „В полите на Витоша“ и „Когато гръм удари...“. В него авторката, чрез важни архивни материали, имащи историческа и познавателна стойност, описва съдбата на тези знакови за българската драматургия пиеси.

Приложенията в научния труд на проф. Кортенска имат определено голяма значимост, тъй като те представляват фактологическата база, чрез която авторката документира дейността на Яворов като Артистичен секретар на Народния театър в периода 1908 – 1914 г. и безспорно го оценява като значима театрална личност, участваща активно в творческите процеси и организационната дейност на театъра в началото на ХХ век.

ПРИНОСИ

1. Книгата „П.К. Яворов и театъра“ на проф. Мирослава Кортенска е ценен документ в театралната ни история и това, според мен, е **НАЙ-СЪЩЕСТВЕНИЯ ПРИНОС!**
2. Това е един оригинален труд, в който за първи път се прави задълбочено изследване на културно-историческия принос на П.К. Яворов не само като поет и литературен деец, но и като един от **СТРОИТЕЛИТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ МОДЕРЕН ТЕАТЪР** от периода на цивилизационното развитие на България.

3. Изследването разкрива една малко позната страна от Яворовата многопластова творческа личност – знаковото му присъствие в живота и организацията на Народния театър като културна институция със специална мисия, внасяйки нови естетически критерии, нов вкус, богат репертоар от световната драматургия, отваряне към естетическите търсения на световния театър.

4. За първи път е събрано пълното наследство на Яворов от периода му в Народния театър, съдържащо много непознати факти и документи, които неоспоримо доказват значимия му принос за модернизиранието и европеизирането на театъра ни в началото на ХХ век.

5. В докторския труд проф. Мирослава Кортенска обобщава профила и на големите български творци-интелектуалци след Освобождението, които **МОДЕРНИЗИРАТ БЪЛГАРСКИЯТ КУЛТУРЕН ПЕЙЗАЖ** в началото на ХХ век.

Знакова фигура сред тях и обект на настоящето изследване е П.К. Яворов! То показва ръста на поета като **МНОГОСТРАННА И КОСМОПОЛИТНА ЛИЧНОСТ!**

Това ми дава основание да определя научното изследване на проф. М. Кортенска „Яворов и театъра“, като безспорен принос в **БЪЛГАРСКАТА ТЕАТРАЛНА НАУКА** за разкриване многостранната дейност на един от най-изявените интелектуалци и културно – историческият му принос в цивилизационното развитие на България.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Научните изследвания на кандидата за „ДОКТОР НА НАУКИТЕ“ проф. д-р МИРОСЛАВА КОРТЕНСКА са съществен принос в театралната ни история. Тя убедително защитава своето място като сериозен изследовател и анализатор, използвайки историко-хронологическия метод в своите изследвания. Това ѝ осигурява възможността аргументирано да представи един от най-интересните периоди на Народния театър – първото десетилетие на ХХ век, свързан с културно-историческия принос на Яворов в областта на драмата и театъра.

Оценявам високо научните приноси в труда на проф. Кортенска, чрез който се разкрива една почти неизследвана страна от забележителното присъствие на П.К. Яворов в

културния живот на България. Тази книга разширява познанието за една от най-значимите личности на XX век. Та е „последната фигура от пъзела“, чрез която се допълва творческият портрет на П.К. Яворов – един от изразителите на духа на времето!“ Това е началото на XX век – **БЪЛГАРСКИЯ ПЪТ КЪМ ЦИВИЛИЗОВАНОСТ!**

Качествата и научният принос на представения труд „П.К. ЯВОРОВ И ТЕАТЪРА“ на проф. Кортенска са безспорни! Той отговаря на всички изисквания за присъждане на научното звание „ДОКТОР НА НАУКИТЕ“.

Давам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** за присъждане на научното звание „ДОКТОР НА НАУКИТЕ“ на проф. д-р **МИРОСЛАВА СТЕФАНОВА КОРТЕНСКА!**
Гласувам „ЗА“!

Рецензент:
проф. д-р **ЕМИЛИЯ АНГЕЛОВА- ПЕТКОВА**

30.09.2019 г.

REVIEW by Prof. Dr. EMILLIA ANGELOVA-PETKOVA
for awarding the Doctor of Science degree
of Prof. Dr. Miroslava Kortenska,
with a dissertation on a topic
*P. K. Yavorov – Expansion of His Cultural and Historical Heritage –
Dramaturgy, Criticism, Translations, Theatrical Activity,*
professional direction 8.4. Theatre and Film Arts,
Southwestern University “Neofit Rilski”

Professor Dr. Miroslava Kortenska is one of those researchers and creators who have devoted all their creative energy and interests in seeking and discovering new, not yet fully explored areas in Bulgarian culture and especially in the field of theatre and theatre playwrights, directors and actors.

Her scientific interest and creative career in researching and analyzing theatre processes in Bulgaria; in the search for new facts and evidence of the life and work of iconic figures and events, it marks the path of change towards the modernization and Europeanization of Bulgarian culture after the Liberation. One of her scientific contributions is related to the study of the activity of the Circle *Misal*, which also explains her interest in P. K. Yavorov, one of the iconic figures in this intellectual circle. Prof. Kortenska almost fanatically rushes to this complex creative personality, with the ambition to find unknown fields from his creative presence in the cultural life of Bulgaria, and in particular in the activity for renovation and modernization of our National Theatre.

In 2016 her book *YAVOROV AND THEATRE* was published by Publishing house “Zahari Stoyanov”. This is the most complete and comprehensive study by Prof. Dr. Miroslava Kortenska, dedicated to the great poet. This is also the main scientific work with which she applied in the competition for the award of the scientific title "Doctor of Sciences" in professional field 8.4. Theatre and film arts.

One of the great merits of the author is that she proves the role of Yavorov as one of the builders of modern civilized Bulgaria! It expands our notions of it in a new perspective, defining it as the "EMBLEM OF BULGARIAN CULTURAL PROGRESS". In her research, Kortenska set a very high goal: EXPANDING THE CULTURAL-HISTORICAL HERITAGE OF P. K. YAVOROV in the field of drama, theatrical criticism, translation, directing, knowing that this side of Yavorov's creative biography has been little studied. In the book, the author publishes numerous unknown facts and documents related to Yavorov. For the first time, she has done a thorough research and analysis of Yavorov's activities and his presence as a playwright, as an Artistic Secretary in one of the most interesting periods of the National Theatre in the beginning of the twentieth century. For the first time in our theatrical chronicle, his distinguished place and merits in reforming our theatre after the Liberation, not only as the author of some of the iconic plays of this period, but also as a

playwright, translator, and a promoter of Western European and Russian dramaturgy are outlined. The main mission of Yavorov, as the author writes, is to raise the professional and artistic level of the Bulgarian National Theatre. Undoubtedly, the emergence of this scientific research has its significance in the theatrical landscape of Bulgaria, especially with the momentous moments through which, the author reveals new unfamiliar touches from the creativity of one of the most iconic intellectual figures, the originator of modernity and the expression of the spirit of the times.

CONTRIBUTIONS:

1. Prof. Miroslava Kortenska's book "P. K. Yavorov and the Theatre" is a valuable document in our theatrical history and this, in my opinion, is the most significant contribution!

2. This is an original work in which for a first time an in-depth study of the cultural and historical contribution of P. K. Yavorov, not only as a poet and literary figure, but also as one of the BUILDERS OF THE BULGARIAN MODERN THEATRE from the period of the civilizational development of Bulgaria.

3. The study reveals a little-known side of Yavorov's multi-layered creative personality – his iconic presence in the life and organization of the National Theatre as a cultural institution with a special mission, bringing in new aesthetic criteria, a new taste, a rich repertoire of world dramaturgy, opening to aesthetic searches for the world theatre.

4. For the first time Yavorov's full documentation has been collected from his period at the National Theatre, containing many unknown facts and documents that prove indisputably his significant contribution to the modernization and Europeanisation of our theatre in the early twentieth century.

5. In her doctoral thesis, Prof. Miroslava Kortenska summarizes the profile of the great Bulgarian intellectual creators after the Liberation, who modernized the BULGARIAN CULTURAL LANDSCAPE at the beginning of the twentieth century.

This gives me reason to identify Prof. M. Kortenska's research "Yavorov and the Theatre" as an indisputable contribution to the BULGARIAN THEATRE SCIENCE in revealing the multifaceted activities of one of the most prominent intellectuals and his cultural and historical contribution to the civilizational development of Bulgaria.

CONCLUSION:

The research of the PhD candidate, Prof. Dr. MIROSLAVA KORTENSKA, is a significant contribution to our theatrical history. I highly appreciate the scientific contributions of the work of Prof. Kortenska, which reveals an almost unexplored side of the remarkable presence of P. K. Yavorov in the cultural life of Bulgaria. The qualities and scientific contribution of Prof. Kortenska's presented work "P. K. YAVOROV AND THE THEATRE" are

indisputable! She fulfills all the requirements for the award of the scientific title *Doctor of Sciences*.

I give a positive evaluation for the award of the scientific title "Doctor of Sciences" to Prof. Dr. MIROSLAVA KORTENSKA!

I vote for!

Reviewer:

Prof. Dr. EMILLIA ANGELOVA-PETKOVA

09/30/2019